

309127

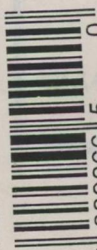
III

ЛЕСА УКРАЇНА

Збірник

V.N. KARAZINE KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY

01 009066 15 0

ІА ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 1946

ЦІНА 12 КРБ.

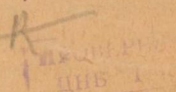
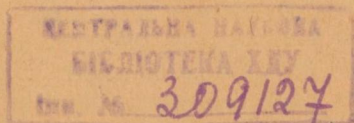

ЛВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

Леся Українка

До 75-річчя з дня народження

Збірник

ВИДАННЯ ЛВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ 1946

59 64

Відповідальний редактор
професор Р. М. Волков

М. ВОЗНЯК

дійсний член Академії Наук УРСР

НА КРИЛАХ ТВОРЧОСТІ

(До 75-річчя з дня народження Лесі Українки)

Більшовицька „Рабочая Правда“ висловила ось як у серпні 1913 р. з приводу смерті Лесі Українки: „Стоячи близько до визвольного громадського руху взагалі і пролетарського зокрема, Леся Українка віддавала йому всі сили, сіяла розумне, добре, вічне. Нам треба сказати їй спасибі і читати її твори... Леся Українка померла, але її бадьорі твори довго будитимуть нас до роботи — боротьби. Добра, вічна пам'ять письменниці — другові робітників“.

Своє коротке вступне слово, сказане на засіданні Українського Наукового Товариства в Києві, що було присвячене пам'яті Лесі Українки, головний редактор „Літературно-наукового вісника“, в якому появилися найцінніші перли творчості Лесі Українки, розпочав згадкою про безмірно тяжкі втрати в тодішньому часі. На протязі одного року після творця нашої музики, Миколи Лисенка, відійшов від нас майстер нашої белетристики, Михайло Коцюбинський, а за ним — „поет, що виніс нашу поезію на висоту вселюдських символів, вічних проблем світового життя“. Кожна з цих утрат була незмірно болюча, бо перетинала нескінчену ще їх творчість, але Лисенко й Коцюбинський бодай встигли виявити свій творчий зміст, а в Лесі Українки „творчість була перервана, коли вона, очевидно, тільки підіймалася до верхів своїх“. В останньому п'ятиріччі почався той „величезний, нестримний поступ її, якийсь титанічний хід по велетенських уступах, не рушених ніякою людською ногою, де кожний крок, кожний твір означав нову стадію, відкривав перед очима громадянства нашого все нові перспективи мислі, все нові обрії образів“. Леся Українка переводила переживання людини своєї переломної доби „на

грунт вічних вселюдських змагань, уясняла в їх світлі і зв'язувала з одвічними переживаннями людськості. Наше громадянство не встигло йти за цим захоплюючим, бурним потоком натхнення, цією блискучою панорамою образів, що розверталася перед ним; цей високий рівень ідей, на який вела творчість покійної, був незвичайний для його ширших кругів. В інших обставинах, ніж ми живемо, її твори переходили б в вибрані круги світової інтелігенції, знаходили б тут тонких цінителів і адептів. Маємо таке враження, що ще кілька кроків далі — і покійниця сказала б світовій літературі слово, котре зісталося б у ній вічним. Смерть перервала цю путь у вселюдські простори. Але для нашого письменства і те, що вона встигла дати, зістається вічним даром, новою стадією розвою, історичним моментом в нашій культурній, національній поступі. Вічна подяка, вічна пошана належить його творцеві“.

Співробітник Лесі Українки в перекладах поезій Гейне на українську мову, Максим Славинський, закінчив її некролог у „Вестнике Европы“ тим, що вона вмерла з формулою на вустах: „homo homini res sacra“ — „людина для людини це святість“ і що надрукований тоді „Адвокат Мартіан“ „говорить про те, як багато невиспіваних пісень забрала вона в могилу з собою...“

Лєся Українка народилася 25 лютого 1871 р. в Зв'ягелі на Волині. Саме її походження сприяло надзвичайно тому, щоб вона стала українською письменницею. Її батько, Петро Косач, університетський товариш Михайла Драгоманова, працівник у недільних школах і член київської старої громади, був митцем іронії і сарказму. Її мати, Ольга, сестра Драгоманова, українська письменниця, відома під псевдонімом Олени Пчілки. Батьки не шкодували жодного видатку на освіту дочки Лариси, а великий і благодійний вплив на її освіту мав її дядько, Михайло Драгоманов. Не без ваги на її літературному шляху були і тісні зв'язки Косачів із сім'ями Лисенків і Старицьких. Псевдонім „Лєся Українка“ піддала мати, якій у першій мірі треба завдячувати, що з її дочки стала українська письменниця.

Життєвий героїзм Лесі Українки гідний подиву. Ще в її дитинстві тяжка хвороба почала свою руйнацьку роботу над її організмом і від дитинства гаслом її життя стало: „Убий — не здамся“. Усе життя письменниці — це безперервний ланцюг страждань і болів: туберкульоз у руці на початку 80 років, у нозі в середині 90 років, сухоти легень, які придбала 1901 р. в Менську, пильнуючи вмираючого близького приятеля, Сергія Мержинського, нарешті туберкульоз нирок у 1907 р. зневолювали її декілька разів поїхати

в Крим, в 1891 р. — до Відня, в 1899 р. піддатись операції у Берліні, проживати в 1901 р. в Буркуті, дві зими 1901-2 й 1902-3 р.р. в Сан-Ремо на італійській Рів'єрі, потім дві зими в Тбілісі, їхати 1909 р. на операцію до Берліна, якої не відважилися робити хірурги, раджучи Єгипет, де прожила Леся в Гелуані, недалеко від Каїра, три зими: 1909-10, 1910-11 і 1912-13 р.р. Як у минулих роках підтримували її слабе здоров'я місцевості під південним сонцем: Балаклава, Ялта, Телав у Кахетії, Хоні в Імеретії, Кутаїс, так закінчила життя в кавказькій кліматичній станції Сурамі 1 серпня 1913 року.

Леся Українка почала й закінчила свою творчість народною піснею. Народні мелодії з голосу Лесі Українки записав, упорядкував і видав Климент Квітка. Свое видання попередив Квітка такою передмовою:

„Ці пісні переймала Леся Українка найбільше від люду свого рідного і коханого волинського краю в дитячі літа і в ранній молодості. Деякі з них Леся знала від своєї матері. Олена Пчілка з любов'ю переносила в родинне життя кращі мелодії, які находила в народі.

„Частина мелодій була списана мною з голосу Лесі 1899 і 1900 р. в Гадячому і в Києві, а частина 1907 і 1908 р.р. в Балаклаві і Ялті. Деякі тексти записала Леся і її брат Михайло Косач коло 1890 р. безпосередньо від волинських селянок і селян, але більшу часть Леся держала в пам'яті ввесь свій вік і продиктувала мені в кінці мая і початку червня 1913 року в Кутаїсі.

„Зовсім малою, либонь п'ятилітньою дитиною, запам'ятала Леся деякі весняні танкові пісні, тут уміщені, і то був несвідомий початок її чинності. За складанням сього збірника застала її остання смертельна стадія її хвороби. Вона диктувала ці тексти ще кілька днів після того, як покинула від знесилення свою останню повість „Екбаль-Ганем“. Отож її життєва праця, почавшись з народної пісні і відбігши потім дуже далеко, скінчилася народною піснею“.

Життя Лесі Українки в дитинстві у волинському селі прив'язало її до рідного ґрунту, дало їй глибоке знання української мови й народного життя, напоїло її поезією народної міфології, яку вона оживила в своїй „Лісовій пісні“, з одного боку, а з другого — піддало їй симпатії до трудящих, збільшені пізніше освітою і товариськими впливами, зокрема близького її приятеля-марксиста, Сергія Мержинського. В 1902 р. вона надрукувала у львівському соціал-демократичному тижневику „Воля“ і окремо переклад: „Хто з чого живе“? Шимона Дікштейна й задумувала додати до свого перекладу такий додаток:

„Певна річ, що своє власне діло треба вміти самим уряджувати, але щоб уміти, то треба перше навчитися.

„Скажете, може: як же його навчитися визволитись від неволі, коли від неї ще ніхто не визволився?

„Так, справді, ще ніхто не визволився від неволі до кінця, але початок такого визволення ми вже бачимо по різних сторонах... А почали там робітники визволятися тим способом, що стали єднатися у громадки й товариства добре впорядковані (в організації, як їх називають по-книжному). До речі, завжди знаходились тямущі та освічені люди, прихильні до робітницької справи, що роз'ясняли робітникам і книжками і живим словом, як треба боронитись від ворогів та яким способом краще поєднатись межи собою. З таких людей найбільше вславився Карл Маркс, німецький учений, та його ученик і товариш, теж німець, Фрідріх Енгельс, що багато навчали робітників словом та понаписували книжки, де зовсім інакше викладена політична економія, ніж вона викладалась до того часу, і де проведені думки подібні до тих, що тут у сій книжечці, тільки достойніше доведені та ученіше вимовлені. Обидва ці вчені (тепер уже померші) багато прислужились до того, що в Німеччині та і скрізь по інших сторонах позаводились великі робітницькі товариства для оборони від всякого здирства та неволі, через те пам'ять Маркса та Енгельса у великій шані серед всіх робітників свідомих свого стану.

„Свідомий свого стану робітник це такий робітник, що тямить своє право і не надіється ні на кого, окрім себе та своїх товаришів, таких самих, як і він робітників. (До робітників належать і ті, що роблять письмєнну працю, коли тільки вони не запроднують свого сумління багачам, а тримаються купи з робітниками, як трималися Маркс, Енгельс і багато інших, хоч і вихованих по панських школах, письмєнних людей). Свідомі свого стану робітники не повинні вважати на те, хто з них до якої віри чи народу належить (робітник німець, наприклад, не повинен вважати себе ліпшим від поляка, москаль від українця і т. д.), а повинні триматися спільно, одностайно, бо у всіх у них один ворог — стан багачів, капіталістів, що користає з робітницької праці. Тим-то повинні бути для кожного робітника святими ці слова: робітники з усіх країн, єднайтесь! Бо тільки тоді робітницька воля стане міцно, коли вона по всіх краях буде однакова, коли ніхто не зможе прийти збоку і зруйнувати її“.

Далі Леся Українка вчила, як організуватися робітникам, щоб постала робітнича партія, і в справі міжнародної робітничої партії писала:

„Нехай кожна громадка чи гурт вибирає виборних до товариства краєвого, а серед тих виборних певне знайдуться люди, що знають інші мови, окрім своєї, та тямлять чужі звичаї, то ті люди виїздитимуть на збори, де поєднуються з такими самими виборними від чужоземних робітницьких товариств, і таким способом повстане всесвітня партія, зложена з краєвих партій різних сторін, і в тій великій партії не має якесь одно більше краєве товариство утискати інші, менші, як то робиться межі багачами в їх „державках“, а всі мають бути межі собою, як рівний з рівним, вільний з вільним, бо коли робітники будуть неволити один одного, то поки світа сонця — не визволяться з неволі.

„Все оце, що тут говориться, не пусті мрії, бо так уже робиться по світі. По всіх державах робітники закладають громадки, гурти і товариства, навіть і в російській державі вони є, тільки не по всіх краях їх однаково, найбільше їх в Польщі, є чимало й на Україні, та до них належать більше або не українці, або такі, що не тямлять себе українцями (чи, як москалі кажуть, „малоросами“), але вже й українці починають ворухитись — воно ж таки й час! — і хутко в російській державі ставатимуть до гурту так, як уже стають галицькі русини (а то все один народ, що українці), що вже пристають до спілки з іншими товариствами, як рівний з рівним, вільний з вільним, не перевертаючись на чужо-народний стрій та й не ворогуючи з робітниками інших народів“.

Далі спинилась Леся Українка на окремих умовах робітничих організацій в колишній царській імперії й відповідала на закид, що в Росії не давали й десяťом робітникам зібратися на раду, то звідки візьмуться робітничі організації, ось як:

„Колись так самісінько було й по всіх інших державах, та потім стало інакше, і там товариства і все інше не з неба впали, а здобули їх собі люди, чи просьбою, чи грозьбою (більше грозьбою, ніж просьбою), чи умовою, чи зброєю, як де трапилось. Отак же буде і в нас, коли ми схочемо.

„Деся́ же беруться й тепер ці робітницькі гурти в російській державі, що ми спогадували. Нехай тимчасом вони собі збираються і крадькома, — перше будуть тайно, а потім буде явно; буде явно тоді, коли настане слухний час, а той слухний час настане тоді, коли робітники тямитимуть себе, і своє право, і свою єдність, і свою силу, — той слухний час не за горами, коли ми поможемо йому прийти.

„А щоб слухний час настав для повного визволення всіх робітників з неволі:

„Робітники всіх країн, єднайтесь! Єднай-

тесь, як вільний з вільним, рівний з рівним.

Чия правда, того буде й сила!"

Уже в 1879 р. Іван Франко, відповідаючи в „Житі і Слові“ в статті „Коли не по конях, то хоч по оглоблях“ на статтю Лесі Українки „Не так тії вороги, як добрії люди“, зарахував її до групи „тих українських радикалів, що признавали себе в першій лінії соціалістами, а тільки в другій українцями“. Дещо до світогляду Лесі Українки принесла також її полеміка з Миколою Ганкевичем, окремі зерна її світогляду можна вибирати з її листування, з якого, на жаль, мало що досіль опубліковано, й нарешті з її творів: публіцистичних, критичних, белетристичних, поезій і драматичних поем. Її художня творчість і стаття про утопію в белетристиці свідчать, що її соціалізм не був утопічний.

З низки статей Лесі Українки, друкованих у петербурзькому марксистському журналі „Жизнь“, можемо зробити висновок, що Леся Українка гостро заперечувала традицію зводити художню літературу до знаряддя просвіти чи до етнографічних описів, а так само засуджувала теорію мистецтва для мистецтва. Поеднуючи в літературі художню правду й красу, вона розуміла літературу як одну з форм класової боротьби. Заперечуючи публіцистичність у літературі, Леся Українка визнавала необхідність її прогресивної ідейності. Художній стиль твору становлять його зміст і форма, які брала Леся Українка як неподільну єдність. Природних явищ — літературних впливів вона не змішувала з запозиченнями або наслідуваннями й пояснювала їх соціальною близькістю двох письменників чи двох епох. І літературний стиль вважала за соціально обумовлений. Ставлячися негативно до старого романтизму й гостро засуджуючи натуралізм, вона вважала за потрібне з романтизму й реалізму брати самі здорові і життєздатні риси для пізніших стилів, з яких найближчим був їй неоромантизм, що являв собою протест проти буржуазного міщанства.

Велику частину свого дитинства хвора Леся Українка пролежала в ліжку. Позбавлена звичайних дитячих радощів, вона дуже рано заглибилася в себе, сконцентрувала свою увагу на внутрішніх переживаннях і ця рання свідомість і самозаглиблення уже тоді знайшли вихід у поетичній творчості. Тринадцятилітня дівчина почала писати вірші. Один із них: „Ні волі, ні долі у мене нема, зісталася тільки надія сама“ написала вона під враженням, як її тітку, сестру її батька, засилали на Сибір. Від ранньої молодості злилось її життя тісно з її творчістю, її життя і її творчість стали свого роду синонімами. Дуже допомагало їй творчості знання мов, до яких мала великий талант, а саме, крім слов'янських, вона

добре володіла німецькою, французькою, італійською й англійською мовами, знала також іспанську мову.

Тому не диво, що на творчість Лесі Українки мала вплив не тільки передова література російського народу, але й західноєвропейська література. Але вплив не був ніяким запозиченням з західноєвропейської творчості, бо Леся Українка брала якусь думку чи рису з неї, з теми, з сюжету, але сприймала по-своєму, нерідко даючи від себе щось зовсім протилежне. Тому й такі впливи не перешкоджали Лесиній творчості бути цілком оригінальною і в українській літературі і у відношенні до західноєвропейської літератури.

Художній прозі Лесі Українки завдячує українська література низку високопоетичних оповідань із цілою галереєю дуже живо, яскраво та правдиво змальованих жіночих постатей, і драму: „Блакитна троянда“. Між белетристичними писаннями Лесі Українки маємо цінний художній відгук на російсько-японську війну під заголовком „Примари“ й такі зразки художньої досконалості, як „Помилка“ з підзаголовком „Думки арештованого“, взята з життя революціонерів, „Розмова“ й недокінчене оповідання „Екбаль-Ганем“.

Все-таки головна сила, яка висунула Лесю Українку на перше місце в українській літературі між сучасними їй поетами й поставила її обік Тараса Шевченка, це її віршова поетична творчість. Саме своєю першорядною особистою і громадською ліричною творчістю вибилась Леся Українка на перше місце обік Шевченка, як і своїм характером і розумінням своєї місії, як поетеси, стала другим після Шевченка монолітом між українськими письменниками.

Лірика Лесі Українки наскрізь бойова. Малюючи сумний і невідрадний політичний стан свого часу, вона рада була стати особисто до бою з ворогом, хоча хвороба зробила її безсилою, вона бажала, щоб бодай її слово було твердою крицею і ранило ворога. „Слово авторки справді робиться грімке і гостре, як сталь“, — стверджував Іван Франко в своїй студії „Леся Українка“ в 1898 р. Уже в 1891 р. Франко зарахував Лесю Українку до талановитих і роботящих поетів, рік пізніше він висунув її збірник поезій „На крилах пісень“, видання якого займався, на чоло всього літературного дорібку того року, а в 1898 р. надрукував у липневій книзі „Літературно-наукового вісника“ згадану студію про Лесю Українку. Студія Франка — це шедевр між його критичними працями й найцінніша праця про Лесю Українку за її життя і після її смерті.

Починаючи свою студію, Франко писав, що Леся Українка щойно закінчила першу добу свого розвитку, що її талант тільки що отрясся з повивачів несамостійності, уперше

широко і сміло розмахнув крилами до власного льоту, тільки що показав себе в повній силі й показав нам, чого ми можемо ждати в майбутньому від цієї письменниці. Може було б і краще, — продовжував Франко, — підождати, поки письменниця зачеркне свою власну лінію на нашій літературній ниві. „Та на лихо, — читаємо далі, — умови нашої літературної праці такі важкі, а особисті відносини авторки зложились так сумно, що ми ледве чи дождемося від Лесі Українки всього того, що вона могла б дати нашому письменству. Розуміється, ми гаряче бажаємо, щоб вона дала якнайбільше; кожний новий твір, який в останніх часах виходить спід її пера, збагачує наше письменство новою перлиною“. Свою студію про Лесю Українку бажав Франко словом щирого признання і заохоти для поетеси підтримати її на її важкому шляху.

У своїй студії Франко не покривав вад перших поетичних спроб Лесі Українки, навпаки, осуджував їх гостро, правильно міркуючи, що талант тієї міри не потребує поблажливості. Він з задоволенням відмітив, що в циклі ліричних і описових віршів 1888 р. під заголовком „Подорож до моря“ перший раз в поезії Лесі Українки відізначалася соціальна нота. В 1888 р. дійшла поетеса в деяких своїх віршах до повного мистецтва. Стверджуючи це, Франко пояснив так: „Нема сумніву, що це було здобутком дуже інтенсивної духовної праці над власною освітою, над опануванням мови і віршової техніки, та певна річ, що й само життя й постійні впливи сильно гнали її вперед“.

✓ Франкові присвятила Леся Українка прекрасний цикл „Сльози — перли“, де підняла „важке голосіння вже не над своєю долею, не над долею якогось героя або примхуватого артиста, але над цілим рідним краєм, над тим народом забитим в кайдани“. Саме з приводу цього циклу написав Франко слова, які так часто повторювали за ним: „Від часу Шевченкового „Поховайте та вставайте, кайдани порвіте“ Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як із уст цієї слабосильної, хворої дівчини. Правда, українські епігони Шевченка не раз „рвали кайдани“, віщували „волю“, але це звичайно були фрази, було переживання не так думок, як поетичних зворотів і образів великого кобзаря. Леся Українка не силкується на Шевченків пафос, не переживує його термінології; у неї є свій пафос, своє власне слово. Коли в „Русалці“ вона стоїть під впливом Шевченкового романтизму, то тут вона давно отряслася від нього, не потребує зичити ні від кого поетичного апарату, бо сама має що сказати читачам, у самої наболіло на

душі чимало, у самої поетичне слово доспіло і сиплеться мов золота пшениця“.

Франко вважав „Давню казку“ Лесі Українки за одну з найкращих і найхарактерніших окрас нашої нової літератури. Він цілком згоджувався з її думкою, що поезія для маси робочого народу — потіха в горі, спочинок по праці, для кожного чоловіка природний вираз розбудженого чуття і вищих змагань, для всієї громади — заохота в боротьбі і докір усякій нікчемності; для пригноблених вона гарячий поклик до бою за волю і людські права, а для кривдників — грізний месник. Все і всюди поезія — слуга життєвих потреб, слуга того вищого ідейного порядку, що веде людей до поступу, до поправи їх долі“. Найвищої сили й гідності доходить поезія тільки тоді, „коли робиться виразом життя і боротьби найширших народних мас і zarazом бойовим окликом за найвищі людські і громадські ідеали — свободу, рівність і братерство всіх людей“. В „Давній казці“ виявила поетеса zarazом гумор, невідлучну прикмету правдивого таланту.

Зацитувавши різке, мужнє прокляття, яким кінчається вірш „Мрії“ з 1897 р., Франко висловив таку рефлексію: „Ще раз повторюю: читаючи м'які та рознервовані, або холодно резонерські писання сучасних молодих українців мужчин і порівнюючи їх з тими бадьорими, сильними та свіжими, а при тім такими простими, такими щирими словами Лесі Українки, мимоволі думаєш, що ця хвора слабосила дівчина — трохи чи не одинокий мужчина на всю новочасну соборну Україну“. Висловивши своє найповніше признание і подив для пізніших творів Лесі Українки, Франко ствердив: „Україна, на наш погляд, нині не має поета, щоб міг силою і різносторонністю свого таланту зрівнятися з Лесею Українкою“.

В формі передмови до ряду перекладів Ружени Ессенської з віршів Лесі Українки надрукована коротенька статейка Франка про Лесю Українку в січневому зшитку пражського „Slovaňského Přehled-y“ за 1900 рік. В 1899 р. вийшли у Львові її „Думи і мрії“. Про них і висловився Франко, що „від часів Шевченкового „Кобзаря“ Україна не видила кращої збірки поезій“. Тут Франко підкреслив, що „головною її силою є лірика і малюнки сцен і ситуацій, які випливають з ліричного настрою. Тут кожне її слово має силу і пластику, а кожна строфа — це мистецьке ступенювання поетичного шляху. Лесі Українці чужі всі формальні штучки, декадентські переборщування; вона вміє обмежуватися у своїх засобах, уміє простими словами викликати глибоке враження. В деяких своїх найкращих поезіях вона навіть відкидає риму, відкидає

всякі поетичні прикраси, бо її серце надто переповнене почуттям, і вона знає, що це почуття само додає сили і найпростішому слову“.

І в своїх березневих доповідях для інтелігенції в Перемишлі 1901 р., виданих пізніше окремо під заголовком „Молода Україна“, Франко підніс сильний, наскрізь мужній талант Лесі Українки, не позбавлений жіночої грації і ніжності. Хоч поетеса — мистець у повному значенні цього слова, але вона „не сторонить від сучасного руху, живе його інтересами, гаряче відчуває його болі і завсіди вміє знайти сильний, пластичний вислів для свого чуття“. Майстерну форму своїх творів поетеса завжди вміє заповнити інтенсивно відчутим змістом. „Її поезія, — писав тут Франко, — то вогнисте оскарження того дикого гніву самоволі, під яким стогне Україна“.

На жаль, не відомі листи Франка до Лесі Українки, що певне докинули б ще дещо до його оцінки творчості поетеси. З друкованих оцінок Франка знаємо, що в Лесі Українки він бачив наскрізь ліричний талант. З приводу невідомої нам замітки Франка в листі вона писала 27 січня 1903 року „Та вже хоч гніваймось, хоч ні на себе, що не вміємо терпіти мовчки, „як мужеві пристало“, але такий вже фатум над поетами, що мусять гукати на майданах і „проріцати аки одержими“ в той час, коли б хотіли в землю увійти від туги і замовкнути навіки. Ви он кажете, що в моїй „Одежій“ епічний тон не витриманий, що навіть і вона лірична. Діло сьогодні пішло на щирість, то признаюся Вам, що я її в таку ніч писала, після якої — певне буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши туги, а в самому її апогею. Якби мене хто спитав, як я з того всього жива вийшла, то я б теж могла відповісти: „J'eu ai fait une drame...“ (я зробила драму). Отже і надо мною фатум. То досить страшний фатум, бо він змінє діла — в слова! Коли моя Одержима розбила голову слугі синєдріона, так за те у всіх моїх знайомих голови і досі цілі, та певне й будуть цілі наскільки то від мене залежить. Зате, правда, наші слова стають нашими ділами і судять нас люди „по ділах наших“, а над ким того фатума нема, той базікає собі, скільки схоче, і ніхто з нього нічого не питає. І думається мені: коли такий наш фатум неминучий, то даремне й тікати від нього, а хто не хоче коритись, нехай осідлає того фатума, замість Пегаса, та й їде, куда сам схоче. А зрештою, не мені Вас учити, як маєте з тим фатумом поводитись, бо чи ж не Ви самі сказали про поетів: „най будуть щирі, щирі, щирі!“ — От тут весь закон і пророки!“.

В останній декаді своєї творчості не мала Леся Українка ні такого радника, який був для неї її дядько, Михайло Драгоманов, до своєї смерті в 1895 р., ні такого критика, як був Франко. На брак критиків не раз нарікала Леся Українка в своєму листуванні. Дня 28 вересня 1909 р. вона писала до Надії Кибальчички-Козловської: „Критика наша, правда, дуже відстала, та це тому, що взагалі в межах „російської культури“ людей літературно освічених дуже мало, а для критика не досить таланту і громадянських цнот, тільки треба конечне спеціальної освіти, інакше вийде — ефремовщина, або хоткевичівщина. Не подумайте, що це я вже так холодно-розважно „ставлюся до того, що в нас „закони пишуть“ такі критики, як... „passons les noms (пропустім імення)!“, що в нас автори діляться на „старих і молодших“, неначе в школі, що в нас часто переймають „останній крик моди“, не знаючи не раз ще й а б в, — все це мене дуже болить, але поки що я не маю змоги про це говорити публічно так, як вважаю, що слід би поговорити, а збільшувати собою число „легкої кавалерії“ не хочу“.

У Лесі Українки був дуже розвинений критичний талант і він багато сприяв тому, що поетеса йшла по щораз вищих щаблях своєї творчості, даючи такі класичні поеми, як узяті з життя засланця-революціонера Павла Грабовського „Одно слово“, далі „Віла-посестра“, „Ізоolda Білорука“ й надрукований у збірнику на сорокліття праці Франка „Триптих“ і низка класичних драматичних поем: „У пущі“, згадана вже „Одержима“, „Вавілонський полон“, „На руїнах“, свідоцтво високого творчого підйому „Касандра“, далі „Три хвилини“, „Айша та Мохаммед“, драма „Руфіні Прісцілла“, що коштувала поетесі надзвичайно багато праці і з цензурних причин „повискубувана“ пішла до друку, „У катакомбах“, „На полі крові“, „Йоганна, жінка Хусова“, „Бояриня“, „Лісова пісня“, „Адвокат Мартіан“, „Камінний Господар“ і „Оргія“. Виблискуючи загостреним діалогом, драматичні поеми поетеси мають замало фізичного руху, це більше блискучі розмови, пересипані дотепами, афоризмами й несподіваними зворотами. Є декілька винятків, з них найбільший „Лісова пісня“ — найкращий шедевр із творчості Лесі Українки, написаний в Кутаїсі в чотири дні, після чого автор ще три дні перероблювала та скорочувала її, в липні 1911 року.

Є відомості, що Леся Українка все своє життя мріяла написати драму на сюжет Бондарівни і завжди відкладала її з уваги на недостатнє, на її думку, своє знання давнього міщанського побуту. Від дядька зацікавилася історичною постаттю нашого минулого, старим кошовим запорізьким

Костем Гордієнком. Кажуть, що вона зверталася за вказівками і літературою до одного з найвизначніших істориків-спеціалістів, знавців побуту, але не отримала від нього ні літератури, ні вказівок.

Перед смертю задумувала поетеса написати глибоко автобіографічну драматичну поему. Великий грецький учений Теоокріт в Олександрії вірить у кінцеву перемогу науки. Але в його добі християнський фанатизм нищить великі наукові цінності тільки за те, що вони поганські. Заарештовують філософа й має бути трус в його бібліотеці. Тоді Теоокрітові підлітки, хлопець і дівчина, вибирають уночі щонайцінніші для майбутнього манускрипти з бібліотеки й таємно закупають їх за городом у пісок пустині. Сходить сонце. Діти стають на коліна та звертаються до нього: „Геліосе! рятуй наші скарби! Тобі і золотій пустині доручаємо їх!“

За радянської влади перший раз вийшли збірні видання творів Лесі Українки, зразу семитомне, потім дванадцятитомне, а з приводу теперішнього ювілею поетеси ухвалено видати її твори в 1946—1948 р.р. в п'ятнадцятих томах. Ніякі доповіді не заступають ознайомлення з самою творчістю геніальної поетеси. Співає вона про любов до природи, до матері-землі, народу й вітчизни, про наш обов'язок перед ними, закликає вона до боротьби за волю народу й особисту, закликає вона нас до непогамованого змагання за здійснення загальнолюдських ідеалів на землі.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

НАРОДНІ ПІСНІ ДО ТАНЦЮ

(тексти й мелодії з долученням листів Л. Українки і вступною статтею
Ф. М. Колесси).

НАРОДНІ ПІСНІ ДО ТАНЦЮ (ІЗ НОТАМИ) З ГОЛОСУ ІВАНА ФРАНКА ТА ЛАРИСИ КОСАЧ — СПИСАВ К. КВІТКА

Цей збірничок зберігається в рукописному відділі бібліотеки АН УРСР у Львові серед рукописів Лесі Українки, які передала бібліотеці б. Наукового Товариства ім. Шевченка сестра письменниці — Олена Косач-Кривенюк, виїжджаючи в 1913 р. до Праги. На цей рукопис звернула мою увагу др. Марія Д. Деркач, як на дуже цінний матеріал, який запропонувала видати у зв'язку з 75-річним ювілеєм з дня народження Лесі Українки.

Всі мелодії збірки списав відомий український музиколог Климент Вас. Квітка — а саме 4 галицькі пісні (чч. 2. 3. 4. 5) з голосу Івана Франка, коли в 1901 р. перебував разом із ним та Лесею Українкою в Буркуті на Гуцульщині; решта пісень цієї збірки — це все волинські пісні, списані Квіткою зі співу самої ж Лесі Українки, що запам'ятала їх ще з часів ранньої молодості, проживаючи в селі Колодяжному коло Ковеля на Волині.

Про час складання збірки свідчить лист Лесі Українки до Івана Франка від 15. IX 1904 року, який зберігається також в архіві бібліотеки АН у Львові.

Додержуємося порядку пісень, визначеного самою Лесею Українкою при кінці збірки і її ж правопису. Порядкуючи свою збірку, Леся Українка старається зводити до купи пісні, що підходять під одну мелодію, наприклад, пісні коломийського складу — з ритмічною схемою (4+4+6) чч. 8—17; сюди підходять також пісні чч. 25 і 34.

Інші пісні збірки — це по своїй віршовій та мелодичній формі переважно козачки або шумки, що визначаються віршовим розміром (4+4) на переміну з (4+3).

Переважну частину пісень цієї збірки знаходимо вже в виданні з 1917 р. „Народні мелодії з голосу Лесі Українки записав і упорядив Климент Квітка“; там творять вони окремий розділ „Пісні до танцю“, чч. 178-206.

Та це видання, що появилося літографією, не друком, мабуть у дуже обмеженому накладі, стало під теперішню пору бібліографічною рідкістю; до того ж немає там пісень, списаних із голосу Івана Франка та ще деяких інших жартівливих пісень, які містяться у збірничку Лесі Українки, готовленому до друку в 1904 році. Тому вважаю за потрібне видати повністю цей збірничок, цінний не тільки задля пісенного матеріалу з Волині, такого близького нам, галичанам, але й через те, що він засвідчує про фольклористичні зацікавлення письменниці та її захоплення творами української народної поезії й музики.

У своєму виданні з 1917 р. Кл. Квітка подає перелік текстових і мелодичних паралелів до пісень, записаних із голосу Лесі Українки, перелік такий докладний і сумлінний, що не потребує ніяких доповнень і тому в нашому виданні вдовольняємося тільки вказівками на згадане видання К. Квітки.

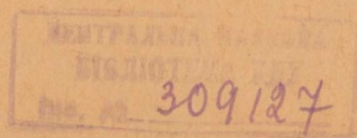
Львів, 21. III. 1946 року.

ФІЛАРЕТ М. КОЛЕССА

дійсний член Академії Наук УРСР

ТЕРСТУ ПІСЕНЬ

* * *

- 1.* Ви, музики, грайте
а ви, люде, чуйте, —
старі — мах
по домах!
молоді, танцюйте!

К. Квітка: Народні мелодії з голосу Лесі Українки, ч. 178.

* * *

- Н 2.* На городі біла глина,
стоїть козак, як калина — ой, ой, ой!
Ой копаю білу глину,
на козака оком кину — ой, ой, ой!
Ой копаю, в купу горну,
на козака оком моргну — ой, ой, ой!
Коби борзо** до суботи,
прийде козак на зальоти — ой, ой, ой!
Ой матуню, не гай мене,
за козака віддай мене — ой, ой, ой!***

К. Квітка: укр. народні мелодії 1922. ч. 529.

* * *

- Н 3.* Ой на горі лен поламався,
а за мене дяк женихався.

* До номерів пісень, означених зіркою, тут і надалі долучено мелодії.

** Скоро.

*** Ця пісня і пісні №№ 3, 4 і 5 з Галичини, списані з голосу Івана Франка; решта пісень з села Колодяжного (коло Ковеля, на Волині) списані з голосу Ларіси Косач (Л. У.).

Або мене січте, рубайте,
або мене за дячка дайте!

Бо у дячка ручки біленькі,
щонеділі книші тепленькі,

Щонеділі провідної
та для мене молодой.

К. Квітка. Укр. народ. мел. 1922, ч. 530.

* * *

Н 4.* На воді човен вихитується,
козак дівчини випитується:
„Ой чи не ти то гребелькою йшла,
ой чи не ти то хусточку найшла“?

„Ой я то, я то гребелькою йшла
ой я то, я то хусточку найшла.
Найшла хусточку знакомитую,
червоним шовком перешитую“.

К. Квітка. Укр. народ. мел. 1922, ч. 532.

Н

5.* САБАДАШКА

Сабадашко моя,
ой а де ж ти була?
— З паничем
під корчем
підвечіркувала.

К. Квітка. Укр. народ. мелод. 1922, ч. 531.

* * *

6.* Ой летіла зозуленька, куючи, куючи,
надибала Василечка, оручи, оручи: —

Ой, сину Василю, чи ореш,
чи ти сієш пшениченьку, чи овес?

Ой що ж тобі, зозуленько, до мене?
посівав я пшениченьку для себе.

К. Квітка. Народні мелодії з голосу Л. Українки, ч. 179.

* * *

7. На той самий голос:

Ой чия ти, дівчинонько, чия ти, чия ти?
Чи ти вийдеш на вулицю гуляти, гуляти?

— Не питайся, козаченьку, чия я, —
Як ти вийдеш на вулицю, вийду я.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 179.

* * *

8.* Коло гаю похожаю, в гаю не буваю,
а я свою дівчиноньку по голосу знаю.

Ой як вона заговорить, як у дзвін задзвонить,
ой як вона заспіває, село розлягає.

Ой як вона заспіває, село розлягає,
ой як вона засміється, душа радується.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Лесі Українки, ч. 180.

* * *

9. Коло гаю похожаю, коло ліщиноньки;
чи хто бачив, чи не бачив меї дівчиноньки?

Чи хто бачив, чи не бачив, нічого питати,
Сідай, сідай на коника тай поїдь шукати.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 180.

* * *

10. Що вже ходив, то вже ходив, то вже доходився,
коли б мені кінь вороний, то б я оженився.

Коли б мені кінь вороний, сіделечко маю,
поїхав би на Вкраїну, там дівчину знаю.

Одну знаю на Вкраїні, другу на Волині,
розкраяли мені серце на дві половини.

А котру я вірне люблю, не скажу нікому,
бо то люде порозносять, як вітер солому.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 180.

(Всі пісні від № 8 до № 17 можна співати однаково або на той голос, що „Коло гаю похожаю“, або на той голос, що „Ой рикнула коровця“, або на той, що „Чиї пчолы по діброві“.) Зауваження Лесі Українки.

* * *

- 11.* Ой рикнула коровиця турського заводу,
не дивуйте, гарні хлопці, на мою уроду.

Ой не ходи коло води, шудратий* Мартине,
не грай, не грай в сопілочку, нехай вона згине.

Ой бо тая сопілочка тоненько заводить,
не одну дівчиноньку й а з розуму зводить.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 181.

* * *

12. Ой не ходи коло води, шудратий Мартине
та не бери багатої, нехай вона згине.

Багата губата ще й до того пишна,
убога хороша, як у саду вишня.

Багата губата губи надимає,
Убога хороша сорочки не має.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 181.

* * *

13. Чиї пчоли по діброві, мої по цвіточку
а хто любить далеку, а я сусідочку.

Що до тої далекої треба коні бистрі,
а до мої близенької перелази низькі.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 182.

* * *

14. Чиї пчоли по діброві, мої по цвіточку
а хто любить далеку, а я сусідочку.

Ой рикнула коровиця турського заводу.
не дивуйте, гарні хлопці, на мою уроду.

Погоріли болота, zostалися купи:
женітєся**, парубочки, аби не рекрути***.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 181.

* Кучерявий (пояснення Л. У.). Шудра — наложница, незаконная жена
(словарь Б. Гринченко) Ф. К.

** Мабуть, замість „женилися б“ (Ф. К.).

*** Ця строфа в рукописі закреслена.

* * *

15. Коб не гори високії та не перелази,
то бігав би до дівчини на день по три рази.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 181.

* * *

16. Чи то, тату, тую брати, що воли—корови,
чи то, тату, тую брати, що чорнії брови?

— Не питайся, мій синочку, чи вона багачка,
тільки ходи, людей питай, яка з неї швачка.

Не питайся, мій синочку, чи головка гладка,
тільки ходи, людей питай, чи метена хатка.

Не питайся, мій синочку, брівок на шнурочку,
тільки ходи, людей питай, чи спряде сорочку.

Не питайся, мій синочку, яка там на вроду,
тільки ходи, людей питай, чи чесного роду.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 181.

* * *

17. Широкиї шаравари
сліди замітають,
три шеляги у кишені
тай ті заважають.

Один шеляг на танець,
другий на горілку,
а за третій куплю меду,
почастую дівку.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 181.

* * *

- 18.* На городі калюжа,
лежить мила недужа,
як музики зачеу,
цілу нічку танцює.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 183.

* * *

19. Чорна хмара, — дощ буде;
мій миленький пріч іде.
Ой дощику, віймися,
мій миленький, вернися.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 183.

* * *

20. На городі терниця,
чогось мила сердиться,
ой сердиться щей дуже,
я на неї байдуже.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 183.

Ой кажуть люде,
що я упилася,
а я в свого миленького
галява вдалася*.

* * *

- 21.* Ой кажуть люде,
що я не хороша,
а я в свого миленького,
як червона рожа.

Ой кажуть люде,
що я недоросла,
а я в свого миленького,
як у бору сосна.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 184.

* * *

- 22.* Казав еси: „люблю, люблю,
черевички тобі куплю“.
Тепер мені довелося,   двічі
що ти брешеш, а я боса.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 185.

* Цю строфу в рукописі закреслено.

* * *

- 23.* Ой мій чоловік
на Волощину втік,
а я ціпа продала   двічі
та музики найняла.

Ви музики мої,
ви заграйте мені,
бо я бідна вдова,
чоловіка нема.

Ой сама я, сама,
чоловіка нема,
а свекрухи не боюся,
бо не мати моя.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 186.

* * *

- 24.* На городі квітки в'ються,
а за мене хлопці б'ються.
Ой голя, голя, голя,   двічі
головонько бідна моя.

Не бийтеся, нема за що,
хоч я гарна, так ледащо,
Ой голя, голя, голя,   двічі
головонько бідна моя.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 187.

* * *

- 25.* Бодай же ти, дівчинонько,
хиріла, боліла,
що ти моїх винних яблук
за літечко ззіла.

— Ой ти, дурний, купував,
я, розумна, брала,
тепер зима, яблук нема,
любити не стала.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 188.

* * *

26.* Ой гуляла дівчинонька,
ой гуляла вельми,
зачиняла гуляннячко
дубовими дверми.

Ой гуляла, ой гуляла,
її мати не впиняла,
упинили малі діти,
мусить вдома сидіти.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 189.

27*. ГРЕЧКА.

Ой посіяв козак гречку
на дубові, на вершечку.

Сам п'ю, сам гуляю,
сам стелюся, сам лягаю

Схватилася шура-бура,
козакові гречку здула.

Сам п'ю, сам гуляю,
сам стелюся, сам лягаю.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 190.

* * *

28. Ой не ходи, козаченьку, до мене,
бо не любить моя мати тебе.
Моїй мамі то шевці, то кравці,
щоб пошили черевички дочці.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 191.

(Під мелодію ч. 30 Ф. К.)

* * *

29. Коли б мені ступка та жорна,
коли б мені жінка моторна,

то б я її цілував, милував,
а до печі куховарку найняв,

а до хати заміталочку,
до дитини колихалочку,

а сам би я по водицю ходив,
свою милу за рученьку водив.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 192.

(Під мелодію ч. 30 Ф. К.).

* * *

30.* Роспоровся черевик у мене,
нагнівався чоловік на мене.
Коли б мені ступка та жорна,
коли б мені жінка моторна.

Роспоровся черевик у мене,
нагнівався чоловік на мене.
Я ж думала, за сто миль забіжить,
оглянуся, аж за мною біжить.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 191.

* * *

31. Ой ти, тату, меї мами не займай,
наша мати господинька — ай, ай, ай!

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 191.

* * *

32.* Сяк-так, до вечера буду жить,
а ввечері мій миленький прибіжить.

Прибігає мій миленький уночі,
а я лежу, молодая, на печі.

— Ой чого ти, моя мила, так лежиш?
— Ой чого ти на вулицю не біжиш?

„Якби мені такі-сякі шкарбунці,
не сиділа ж би я вдома на печі“.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 193.

* * *

33.* Ой ти мене, вражий сину, не займай,
ой ти мені доганоньки не давай.

Дала ж мені моя мати догану,
породила нехорошу, погану.

Ой хоч же я нехороша на виду,
буде з мене господицька до ладу.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 194.

* * *

34.* Ой ти знав,
нащо брав
міщаночку з міста,
я не їла
і не буду
гречаного тіста.

Ой ти знав,
нащо брав
мене невеличку,
мене мати
годувала,
як перепеличку.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 195.

* * *

35.* Ой іду, йду, йду
до коршмоньки пити,
а за мною чоловік,
хоче мене бити.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 196.

* * *

36. Ой іду, йду, йду,
як сокілка по льоду,
вражі люде зглядаються,
що я босая* йду...

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 197.

---

* Варіант — п'яная.

* * *

37. Чого сидиш, надулася?
чому в кожух не вдяглася?
— Бодай тобі так був дух,   двічі.
як у мене є кожух.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 198.

* * *

38. На березу дуб похилився,
на багату чорт задивився,
на вбогую добрїї люде,
з убогої господицька буде.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 199.

* * *

- 39.* А до мене Яків приходив,
коробочку раків приносив,
а я тиї раки забрала,
а Якова з хати прогнала:
„Іди, іди, Якове, з хати,
бо на печі батько та мати,
а в запічку дядькові діти,
нігде тебе, Якове, діти“.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 199.

* * *

- 40.* Катерина і Василь
сварилися за кисіль.
Ой Василю, Василю,   тричі
не їж мого кисілю.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 200.

* * *

- 41.* На вулиці скрипка грає,
мене мати не пускає.

Сердиться і лиха,
не бачила жениха.

На вулиці скрипка, бас,
пусти, мамцю, хоч на час.

Сердиться і лиха
не бачила жениха.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 201.

* * *

42.* Тут моя кума була,
тут моя люба була,
тут вона вертілася,
чорт знає, де ділася.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 202.

* * *

43.* Гарненька молодичка,
гарненько подивиться,
гарненько сама ходить,
а ще гарній мужа водить.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 203.

* * *

44.* Ой випити, то то я,
закусити, то то я.
Що суботи до роботи,
то неволя моя.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 205.

* * *

45.* Прийди, прийди, мій хороший,
скинь чоботи, прийди босий,
щоб підківки не брязчали,
щоб собаки не брехали.*

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 204.

---

* В рукописі справлено із первісного „гарчали“

* * *

- 46.* Ой то ж мені догодило,
що прядиво не вродило,
а ні прясти, а ні ткати,
тільки собі погуляти.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 204.

* * *

- 47.* Козаченьку чорновусий,
чого в тебе жупан кусий.
— Вразі дівки підпоїли,
жупан мені підкроїли.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 204.

* * *

- 48.* Ой ти, Гандзю милостива,
чим ти брови намастила?
— Намастила купервасом,
щоб ходили хлопці часом.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 204.

* * *

- 49.* Ти паробок, я паробок,
ходім бадва* на заробок,
заробимо корець жита,
буде для нас і для жида.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 204.

* * *

- 50.* Дай же, Боже, в добрий час,
як у людей, так і в нас,
і в добрую годину,
звеселити родину.

К. Lipinski. Muzyka do pieśni... ludu galicyjskiego zebranych przez
Wacława z Oleska. 1833 r. 20.

* Обидва

* * *

51.* Погуляймо, братиця,
бо не хутко трапиться,
погуляймо, господине,
нехай наша журба згине.

Ой чи згине, чи не згине,
погуляймо, господине,
погуляймо раз і два,
чи далеко до Різдва?

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 204.

* * *

52.* Ой нащо нам музики,
як в нас свої язики?
Я заграю, поскачу,
і нікому не плачу.

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 204.

* * *

53.* Пішла я вальця,
збила я пальця,
от тобі валець,
крівавий палець.*

К. Квітка. Народ. мел. з голосу Л. Українки, ч. 206.

Ой пила, пила,
чіпця згубила,
прийшла до дому,
мужа набила.

Ой іди, мужу,
чіпця шукати,
не знайдеш чіпця,
не йди до хати.

---

* Цю строфу тексту в рукописі закреслено. Закреслено й заголовки „Валець“.

Пішов до коршми —
добридень, люде!
Хто чіпця знайде,
перейма буде.

Перейма буде
кварта горілки,
хто чіпця знайде
моєї жінки.

54.* ПОЛЬКА.

Біда польку спокусила,
пішла полька за русина.
Русин каже: ходім жати, —
полька каже: хочу спати.
Русин каже: ходім в поле,
полька каже: колька коле.

Головацький. Народ. пісні II, 478. ч. 14.

Порядкуючи збірку, Леся Українка старається зводити до купи пісні, що підходять під одну мелодію, наприклад, пісні коломийкового складу (чч. 8-17), козацьки-шумки (чч. 28-30, 45-49, 51-52).

Додержуємося порядку поданого при кінці рукописного зшитку.

ПОРЯДОК

✓ 1. Ви, музики, грайте	17. Широкиї шаровари
2. На городі біла глина	18. На городі калюжа
3. Ой на горі лен поламався	19. Чорна хмара — дощ буде
4. На воді човен-вихитується	20. На городі терниця
5. Сабадашка	21. Ой кажуть люди, що я нехороша
✓ 6. Ой летіла зозуленька	22. Казав еси: люблю, люблю
7. Ой чия ти, дівчино	23. Ой мій чоловік
8. Коло гаю похожаю в гаю не буваю	24. На городі квітки в'ються
9. Коло гаю похожаю, коло ліщиньки	25. Бодай же ти, дівчинонько
10. Шо вже ходив, то вже ходив	26. Ой гуляла дівчинонька
11. Ой рикнула коровиця	27. Гречка
12. Ой не ходи коло води	28. Ой не ходи, козаченьку, до мене
13. Чиї пчоли по діброві	29. Коли б мені ступка та жорна
14. Чиї пчоли по діброві	30. Роспоровся черевик у мене
15. Коб не гори високії	31. Ой ти тату
16. Чи то, тату, тую брати	32. Сяк-так до вечера буду жити

33. Ой ти мене, вражий сину
34. Ой ти знав, нащо брав
35. Ой іду, йду, йду до коршмоньки
36. Ой іду, йду, йду, як сокілка
37. Чого сидиш, надулася
38. На березу дуб похилився
39. А до мене Яків приходив
40. Катерина і Василь
41. На вулиці скрипка грає
42. Тут моя кума була
43. Гарненька молодичка
-
44. Ой випити, то то я
45. Прийди, прийди, мій хороший
46. Ой то ж мені догодило
47. Козаченьку чорновусий
48. Ой ти, Гандзю милостива
49. Ти паробок, я паробок
50. Дай же, Боже, в добрий час
51. Погуляймо, братиця
52. Ой нащо нам музики
53. Пішла я вальця
54. Полька